

definíció híján ráadásul fennáll a veszély, hogy a kutatás során összerosódik a családon belüli (vagyis a partnerkapcsolati) erőszak és a családtagok elleni (pl. a testvérek közti) erőszak fogalma. A mostani jogi helyzet az adatgyűjtést végző személy szubjektív döntéseit, egyedi értelmezését eredményezi, ezzel szemben a külön bűncselekmény automatizmussá teszi a statisztikakészítést.

MAGYAR HELYZET A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK JOGI MEGJELENÉSE

A családon belüli erőszak fogalmának meghatározása jelenleg „A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távotartásról” szóló 2009. évi LXII. törvényben szerepel, ez a definíció azonban nem a valós jelenségnek megfelelően, hanem helytelenül, veszélyeztetésként nem pedig jogsértésként írja le az erőszakot.

Magyarországon, a családon belüli erőszak jelensége a legtöbb esetben nem kerül bíróság elé. Ennek egyik oka, hogy a büntető anyagi és eljárásjog elégtelensége (pl. az áldozatokat védő jogeszközök hiánya, magánindítvány megtételének elvárása, tanúvédelem kivitelezhetetlensége, kötelező szembesítés) miatt a bántalmazottak félnek eljárást kezdeményezni a bántalmazóval szemben. A polgári peres eljárások (válóper, gyermekelhelyezési per, stb.) során pedig még mindig nem tekinti a bíróság, a jogi képviselő, az eljáró igazságügyi szakértő a per tárgyához tartozónak az erőszak feltárását.

LEFEDI-E A BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV A CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK VALAMENNYI FORMÁJÁT?

A családon belüli erőszakkal kapcsolatos jogalkotási folyamat során a kormány részéről ismétlődően felmerülő érv, hogy nincs szükség önálló, családon belüli erőszak tényállás bevezetésére, mivel a büntető törvénykönyv lehetővé teszi a családon belüli erőszak teljes körű szankcionálását.

De valóban így van ez?

A családon belüli erőszak folyamata rendkívül változatos formákban ölt testet. Ezek legtöbbször a magyar törvények bűncselekményként vagy szabálysértésként

büntetni rendelik, léteznek azonban olyan abúzusok is, amelyeket Magyarországon nem szankcionálnak. Első csoportba tartozik például az emberölés, a testi sértés, a kényszerítés, a személyi szabadság megsértése, a magánlaksértés, a rágalmazás, a kiskorú veszélyeztetése, a nemi erkölcs elleni bűncselekmények, a veszélyes fenyegetés. Utóbbi kategóriába sorolható például a fenyegető zaklatás, a szexuális zaklatás, a reprodukciós jogok gyakorlásának korlátozása, a cselekvési szabadság korlátozása, gazdasági függőségbe kényszerítés.

Azonban azokban az esetekben is, ahol az adott cselekmény büntetőjogi/szabálysértési tényállást képez, a cselekmény kisebb súlya és/vagy a bizonyítás nehézsége oda vezet, hogy az elkövető felelősségét egyáltalán nem állapítják meg, vagy csak enyhe, szimbolikus büntetésben részesül. Az áldozatok akkor sem tapasztalnak változást a mindennapi életükben, ha a bántalmazót felfüggesztett szabadságvesztésre ítélik, hisz az továbbra is terrorizálja őket.

A családon belüli erőszak mint önálló büntetőjogi kategória kiküszöböli, hogy a kisebb súlyú, jogilag jelenleg nem értelmezett erőszak megnyilvánulások büntetlenül maradjanak, és azt is, hogy az elkövető több jelentéktelen büntetéssel ússza meg a családtagok hosszú éveikig tartó bántalmazását.

E témában részletes szakmai anyagunk a Magyar Női Érdekvédelem Szövetség honlapján olvasható.

Noha valóban nincs a kormányon jogalkotási kényszer arra nézve, hogy a Büntető Törvénykönyvet családon belüli erőszak törvényi tényállással kibővítsék, mint ezt az itt felsorolt érvek is alátámasztják, a nőkkel szembeni erőszak elleni hatékony állami fellépés szüksége ezt megkívánná.

NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen) Egyesület Bántalmazott nők és gyerekek segélyvonala: 06-80-505-101, naponta 18:00–22:00, szerda és hétfő kivételével

PATENT (Patriarchátust Ellenzők Társasága) Egyesület jogsegély-szolgálat: jog@patent.org.hu, 06-70-25-25-25-4, szerdánként 16:00–18:00

Stop-Férfierőszak Információs Vonal férfiaknak, akik – saját életükben vagy társadalmi szinten – tenni szeretnének a nők elleni erőszak és a nők kihasználása ellen: 06-1-344-3802, csütörtökönként 18:00–22:00

Készült a Nyílt Társadalom Intézet Támogatásával 2011-ben

NŐK JOGA

•• sorozat ••

• **Milyen érvek szólnak a családon belüli erőszak önálló bűncselekményként való szabályozása mellett?**

• **PATENT** Patriarchátust Ellenzők Társasága

• **NANE**
Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen Egyesület

• **stop-férfierőszak.hu**

www.nokjoga.hu

A nők elleni erőszak és diszkrimináció bármely formája ellen az áldozatot védelem illeti meg. Ez minden nő emberi joga.

A családon belüli erőszakkal szembeni állami fellépés akkor hatékony, ha az az áldozatok védelmének szempontjait helyezi előtérbe. A sértettek jogérvényesítését nagyban elősegíti a családon belüli erőszak önálló bűncselekményként való elismerése. Különálló bűncselekményként szabályozzák a családon belüli erőszakot többek közt a svéd, spanyol, portugál és lengyel büntető törvénykönyvben.

A fenti cél eléréséhez nem elég a tényállás létrehozása. Szükséges az is, hogy a büntetőeljárás hivatalból induljon, ne kelljen hozzá az áldozat magánindítványa, és hogy a büntetés elsősorban letöltendő szabadságvesztés legyen.

ÉRVEK A „CSALÁDON BELÜLI ERŐSZAK” BÜNTETŐ TÉNYÁLLÁSI KATEGÓRIA LÉTREHOZÁSA MELLETT

1. Normatív funkció

Valamely cselekmény büntetőjogi kodifikálása nemcsak a tényleges büntetőjogi felelősségre vonást célozza, hanem egyben szimbolikus jelentőséggel is bír. A rendőrségi beavatkozás jelképezi az erőszak súlyosságának elismerését, és hangsúlyozza az elkövető felelősségét. Egyben erkölcsi állásfoglalást jelent a családon belüli erőszak elfogadhatatlanságáról. Az állami fellépés ráébreszti a bántalmazót arra, hogy magatartását a közösség nem tolerálja, az áldozatot pedig arra, hogy vele szemben súlyos bűncselekményt követtek el, amit nem köteles eltűrni.

Ha a családon belüli erőszak nem képez önálló büntető tényállást, nemcsak a jogalkalmazó szervek válnak képtelenné a valós jelenség jogi értékelésére, hanem ez azt is eredményezi, hogy a társadalom tagjai (elkövetők és áldozatok) **nem tekintik a családon belül elkövetett erőszakot az idegenekkel szembeni bűncselekményekkel egyenrangú jogsértésnek**. Patriarchális társadalmakban, vagyis az olyan közösségekben, ahol a férfiak több hatalommal rendelkeznek, mint a nők, a családon belüli erőszak szinte valamennyi formája elfogadott a közösség tagjai számára. Ez az elfogadottság ugyan ma már a legtöbb fejlett országban nem törvénybe iktatott, de hallgatólagosan pont úgy működik, mint korábban. A szocializáció során a fiúk megtanulják, hogy joguk van fegyelmezni a családtagjaikat akár erőszak révén is, a lányok magukévá teszik, hogy férfi családtagjaik több joggal rendelkeznek, mint ők, és hogy ők alárendelt helyet töltenek be családjaikban.

Ugyanúgy, mint az elkövetők és az áldozatok, a jogalkalmazók is megtanulják ezt. Így tehát hiába nem tesznek a jogszabályok különbséget valamely bűncselekmény idegennel vagy családtagokkal szembeni elkövetése esetére, a patriarchális alaptétel miatt az utóbbi magatartás mégis kisebb súlyúnak minősül. Ez magyarázza a rendőrségnek a mai napig széles körben alkalmazott azon gyakorlatát, hogy családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyekben nem ugyanolyan aktivitással járnak el, mint idegenek közti bűncselekmények esetében. Az intézkedéseket olyan nemlétező szabályokra hivatkozva tagadják meg, mint például hogy „a családon belüli erőszak magánügy, abba a rendőrség nem szólhat bele”, „nem tehetünk semmit, amíg vér nem folyik”, vagy „ha az áldozat nem tesz tanúvallomást, akkor nem lehet bizonyítékot gyűjteni”.

2. Speciális jellegzetességek

A családon belüli erőszak önálló büntetőjogi elismerése felhívja az állami szervek képviselőinek figyelmét az intim partnerkapcsolati erőszak sajátos vonásaira, amire a jogalkalmazás során figyelemmel kell lenniük.

Jelentős a különbség egy kocsmai verekedés során és egy partnerkapcsolaton belül elkövetett testi sértés között, nemcsak az elkövető és áldozat közti kapcsolat, de az elkövetés körülményei és a motiváció tekintetében is. A családon belüli erőszakot – annak alanyain túl – az uralmi helyzet fenntartására irányuló szisztematikussága és eszkalációja különbözteti meg az erőszak más fajtáitól. Az eszkaláció azt jelenti, hogy az egyes cselekmények egyre súlyosabb formát öltenek és egyre gyakrabban követik egymást. Ennek eredményeképpen az azt elszenvedő nő (gyerek) fokozatosan belesüllyed az állandó félelemérzet és megaláztatás állapotába. Ez hónapokig, évekig, akár évtizedekig is elhúzódhat. Ha egy férfi egy verekedés során eltöri felesége orrát, súlyos testi sértés bűncselekményét követi el. Ha azonban ez nem először fordul elő vagy különböző bántalmazási cselekmények sorozatába illeszkedik bele, akkor az egész folyamatot kell nézni és abból válik nyilvánvalóvá, hogy családon belüli erőszakról van szó.

3. A bizonyítás megkönnyítése

Az önálló tényállás léte csökkenti az áldozatok számára a bizonyítás nehézségét. Ismert, hogy ezekben az esetekben a bűncselekményt többnyire zárt körben, tanúk nélkül követik el, és az is ismert, hogy a hatóságok gyakran nem igyekeznek az áldozattól független forrásokból felkutatni a bizonyítékokat, hanem azok prezentálását az áldozattól várják el. Az

egyes sérülések keletkezésének bizonyításával szemben a családon belüli erőszak folyamat-bűncselekményként való elismerés esetén elég azt bemutatni, hogy a férj a feleség sérelmére rendszeresen testi, lelki, szexuális visszaéléseket követ el. Így az egyes részcselekmények teljes körű bizonyításáról áthelyeződik a hangsúly az epizódokból összeálló folyamat felszínre hozására, ahol az egyes epizódok feltárása nem az áldozat „értelmetlen panaszkodásának” (mint manapság), hanem fontos és pontos bizonyítási eszköznek minősül (mint ahogy valójában is az).

4. Megelőzés, tudatformálás

Az egyéni és a társadalmi megelőzést jobban elősegíti, ha egy férfit családon belüli erőszak miatt ítélnék el és nem azért, mert a felesége sérelmére egy rendbeli súlyos testi sértést követett el. Így a bíró azt bünteti, hogy egy ember egy másik embert hosszabb időn keresztül megfélemlített, megvert, bizonytalanságban tartott, nem engedett munkaviszonyt létesíteni, elzárt a barátaitól, rokonaitól, stb. A társadalom csak úgy tudja felvenni a harcot ezzel a jelenséggel, ha érti annak lényegét, nem pedig csak egyes izolált megnyilvánulási formáival szembeül.

5. Távoltartás elrendelésének megkönnyítése

2006. július 1. óta, bizonyos feltételek fennállása esetén elrendelhető az elkövető távoltartása a sértettől. 2009. október 1-től pedig a rendőr a helyszínre kiszállva már veszélyhelyzet esetén is határozhat a bántalmazó távoltartásáról 72 órára. Amennyiben a családon belüli erőszak önállóan nyer szabályozást a büntető törvénykönyvben, lehetővé válik, hogy távoltartást rendeljenek el akkor is, ha a családon belüli erőszak körébe eső cselekmény a mostani szabályozás szerint nem minősül bűncselekménynek.

6. Statisztikai adatgyűjtés, kutatás egyszerűsítése

További pozitívuma az önálló tényállásnak, hogy nagyban elősegítené a családon belüli erőszakra vonatkozó statisztikai adatgyűjtést, kutatások végzését. Jelenleg komoly munkát jelent a különböző bűncselekmények közül kiválasztani a családon belüli erőszak körébe sorolható eseteket, hisz erre nézve az egyedüli kapaszkodót az elkövető és a sértett közti viszony jelenti. Pontos